

РЕЦЕНЗІЯ

на монографію «Лімфаденоїдна тканина глотки та гортані: клініко-імунологічний погляд на проблему» / А. А. Лайко, О. Ф. Мельников, Ю. В. Гавриленко [та ін.]. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2024. – 192 с. ISBN 978-617-558-075-2.

У монографії всебічно розглянуто ключові клініко-імунологічні аспекти запалення та гіпертрофії лімфаденоїдної тканини верхніх дихальних шляхів. Актуальність цієї проблематики зумовлена специфікою перебігу захворювань, а також складністю їхньої своєчасної діагностики та ефективного лікування. У праці систематизовано й представлено найсучасніші наукові дані щодо функціонування лімфоєпітеліального кільця дихальних шляхів.

Автори ставили за мету не лише надати дієву практичну допомогу практикуючим отоларингологам у розв'язанні повсякденних клінічних завдань, а й залучити фахівців суміжних спеціальностей до комплексного вирішення наявних проблем. Фундаментом монографії став багаторічний практичний і дослідницький досвід авторів, а також глибокий аналіз світових літературних джерел за останні десятиліття.

Рецензована наукова праця виконана на високому науково-методичному рівні, викладена державною мовою, має обсяг 189 сторінок і містить 36 рисунків (зокрема 5 кольорових), що суттєво підвищує наочність матеріалу. У тексті чітко дотримано вимог міжнародної анатомічної номенклатури. Книга характеризується витриманим академічним стилем, логічністю та чітко визначеним методологічним підходом до викладання складного матеріалу.

Бібліографічний опис використаної літератури налічує 189 джерел, 19 з яких належать іноземним авторам.

Наклад становить 500 примірників. Монографія рекомендована до друку за

рішенням вченої ради Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика (протокол № 2 від 14.02.2024).

Праця складається з передмови, п'яти розділів (Розділ 1 – «Деякі питання клінічної анатомії та фізіології верхніх дихальних шляхів у дітей»; Розділ 2 – «Етіологія і патогенез гіпертрофії лімфаденоїдної тканини глотки та гортані»; Розділ 3 – «Методи обстеження хворих на запалення та гіпертрофію лімфаденоїдної тканини глотки та гортані»; Розділ 4 – «Лікування дітей з хронічним запаленням та гіпертрофією лімфаденоїдної тканини глотки та гортані»; Розділ 5 – «Профілактика хронічного запалення лімфаденоїдної тканини верхніх дихальних шляхів»), післямови та списку літератури.

У першому розділі, поряд із фундаментальними питаннями клінічної анатомії та фізіології верхніх дихальних шляхів у дитячому віці, значну увагу приділено складним механізмам формування специфічного мукозального імунітету. Авторі детально описують патофізіологічні шляхи, завдяки яким піднебінні мигдалики – як один із ключових компонентів MALT-системи (mucosa-associated lymphoid tissue) – забезпечують потужний неспецифічний захист організму від патогенних інфекційних агентів.

Окремим вагомим акцентом рецензованої монографії є висвітлення проблеми хронічної патології лімфаденоїдної тканини глотки та гортані. Цей напрям справедливо визначено як один із найбільш актуальних і водночас малодосліджених у сучасній доказовій медицині. Обґрунтовуючи діагности-

чний алгоритм, автори доводять доцільність ширшого впровадження у клінічну практику ендоскопічних методів дослідження, що дозволяють здійснювати високоточну візуалізацію анатомічно важкодоступних ділянок глотки та гортані.

У розділі, присвяченому методології обстеження пацієнтів, детально систематизовано як класичні, так і сучасні ендоскопічні методики. Ключовий акцент автори роблять на ларингостробоскопії (відеоларингостробоскопії), що справедливо визначена як один із найбільш інформативних методів оцінки функціонального стану гортані, зокрема рухливості й моторики голосових складок. Цей високотехнологічний спосіб модифікованої ларингоскопії дозволяє в реальному часі фіксувати й аналізувати вібраторні коливання голосових складок. У праці детально охарактеризовано комплекс параметрів для об'єктивізації ларингостробоскопічної картини, які визначені авторами як якісні характеристики відеостробоскопії.

Вагому частину монографії автори присвятили актуальним питанням лікування дітей із хронічними запальними процесами та гіпертрофією лімфаденоїдної тканини глотки й гортані, детально розглянувши як консервативні, так і хірургічні підходи.

У праці обґрунтовано доцільність застосування комплексної терапії, яка поєднує місцеві (топічні) та загальні (системні) методи впливу. Не обмежуючись стандартним описом терапевтичних схем, автори натомість глибоко й детально аналізують провідні принципи сучасної фармакотерапії. Зокрема, у розділі ретельно систематизовано підходи до впровадження:

- ірігаційно-елімінаційної терапії із застосуванням сольових розчинів та засобів на основі морської води;
- диференційованого (топічного та системного) призначення антибактеріальних, протизапальних і протиалергічних препаратів;
- включення до протоколів лікування сучасних мукорегуляторів, пробіотиків та імуномодулювальних засобів;
- інтеграції методів фітотерапії та гомеопатії як допоміжних ланок лікувального процесу.

Окрему увагу в монографії приділено визначенню чітких показань до аденоотомії, яка залишається одним із найпоширеніших хірургічних втручань у педіатричній практиці. Авторами проводять цікавий порівняльний аналіз міжнародного досвіду та вітчизняних протоколів.

Зокрема, у праці наведено критерії американських настанов (2018 р.), згідно з якими проведення аденоотомії обґрунтоване при:

- хронічному секреторному отиті у дітей старше 4 років (у разі неефективності шунтування);
- хронічному аденоїдиті та хронічному риносинуситі тривалістю понад 12 тижнів, що не піддаються антибактеріальній терапії;
- ендоскопічно верифікованій гіпертрофії аденоїдів, яка спричиняє обструктивні розлади сну.

Водночас автори детально окреслюють клінічні показання до аденоотомії, прийняті в Україні. Ними є персистенція симптомів на тлі неефективності консервативного лікування, що супроводжується:

- рецидивуючим перебігом гострого назофарингіту, риносинуситів та отитів;
- ексудативними отитами (з тимпанограмами типу В і С);
- хропінням та синдромом обструктивного апное сну (СОАС);
- аномаліями формування лицьового скелета й вторинними порушеннями функцій центральної нервової системи.

Значну науково-практичну цінність має викладений у монографії підхід до класифікації хронічного тонзиліту. Поряд із детальним аналізом традиційних форм захворювання (компенсованої, субкомпенсованої, декомпенсованої та безангінової), автори пропонують зручний клінічний інструментарій для диференціації лікувальної тактики.

Для оптимізації роботи практикуючих лікарів обґрунтовано доцільність маркування нозології цифрами або літерними індексами:

- «Хронічний тонзиліт 1» / «КЛ» – форма патології, що підлягає комплексному консервативному лікуванню;
- «Хронічний тонзиліт 2» / «Х» («О»)

– варіант перебігу, який потребує хірургічного (оперативного) втручання.

Окремою аналітичною перевагою праці є чітке термінологічне та патогенетичне розмежування понять **рекурентного** та **рецидивного** тонзиліту, що є вкрай важливим для стандартизації діагностичного процесу в рамках доказової медицини.

У монографії автори обґрунтовують фундаментальний висновок: оптимізація діагностично-лікувального процесу при хронічному тонзиліті неможлива без упровадження модернізованої класифікації. Така класифікація має комплексно інтегрувати етіологічні фактори, патогенетичні механізми, клініко-лабораторні критерії та чітку тактику терапії, що дозволить сформулювати принципово новий, високоефективний алгоритм ведення пацієнтів.

Важливе практичне значення має детальний опис показань та протипоказань до проведення тонзилотомії і тонзилектомії. Автори всебічно аналізують як класичні хірургічні підходи, так і передові сучасні методики виконання цих втручань. Зокрема, у праці висвітлено особливості застосування:

- технологій тканинного електрозварювання біполярними інструментами;
- радіохвильової хірургії;
- методів холодноплазмової коагуляції.

Окрему увагу в монографії приділено питанням анестезіологічного забезпечення хірургічних втручань у дитячій отоларингології. Автори справедливо наголошують на очевидних перевагах застосування загального знеболення (наркозу). Такий підхід дозволяє повністю нівелювати психоемоційний стрес у дитини, забезпечує комфортні та безпечні умови для роботи операційної бригади, а також мінімізує ризик виникнення специфічних ускладнень, властивих місцевій анестезії.

Заключний розділ монографії логічно присвячений превентивній медицині — профілактиці відповідних патологічних станів верхніх дихальних шляхів. Автори детально окреслюють комплекс соціоекологічних та медичних заходів, приділяючи значну увагу санаторно-курортному оздоровленню, мінімізації впливу несприятливих екологічних чинників та загальнозміцнювальній терапії. Важливе практичне значення

має обґрунтування необхідності проведення регулярних профілактичних оглядів безпосередньо в закладах освіти та на виробництвах, а також впровадження інших неспецифічних методів підвищення імунорезистентності організму.

Як і будь-яка масштабна наукова праця, рецензована монографія не позбавлена окремих недоліків та технічних похибок, які, втім, мають суто формальний характер і пов'язані переважно з етапом верстки та редагування тексту.

Серед помічених технічних зауважень варто вказати на такі.

Порушення хронологічної нумерації ілюстративного матеріалу: зокрема, на с. 49 після рисунка № 4 помилково розміщено рисунки № 10 та № 10а; на с. 61 наведено рисунок № 5, який логічно йде після рисунка № 6 на с. 60. Аналогічно, рисунок № 9 (с. 66) випереджає рисунки № 7 та № 8 (с. 70), а на с. 117 порушено послідовність між рисунками № 24 та № 25.

Помилки у бібліографічному списку: у переліку використаної літератури зустрічаються поодинокі посилання на публікації у виданнях «Отоларингология: Восточная Европа» та «Российская ринология», що на сьогодні є недоцільним та недоречним з огляду на чинні вимоги до цитування в українському науковому просторі.

Вказані зауваження є поодинокими, мають суто технічну природу, легко можуть бути усунені при перевиданні праці й жодним чином не применшують фундаментальну наукову та практичну цінність монографії.

Рецензована монографія розрахована на широке коло фахівців: практикуючих отоларингологів та дитячих отоларингологів, педіатрів, лікарів загальної практики — сімейної медицини. Крім того, книга стане цінним навчально-методичним посібником для лікарів-інтернів, слухачів (курсантів) циклів тематичного удосконалення на етапі післядипломної освіти, а також для студентів старших курсів закладів вищої медичної освіти.

Висновок:

Монографія «Лімфаденоїдна тканина глотки та гортані: клініко-імунологічний пог-

ляд на проблему» (авт. А. А. Лайко, О. Ф. Мельников, Ю. В. Гавриленко [та ін.]) є завершеною, глибокою науковою працею, яка має високу теоретичну та практичну цінність для

сучасної отоларингології, педіатрії та клінічної імунології. Видання повністю відповідає вимогам, що висуваються до наукових праць такого рівня, та заслуговує на високу оцінку.

Рецензенти:

О. Г. Плаксивий – завідувач курсу отоларингології, доцент кафедри дитячої хірургії, отоларингології та офтальмології Буковинського державного медичного університету, кандидат медичних наук, доцент.

О. О. Мазур – доцент кафедри дитячої хірургії, отоларингології та офтальмології Буковинського державного медичного університету, кандидат медичних наук, доцент.

О. Л. Геруш – експерт Департаменту охорони здоров'я (ДОЗ) за спеціальністю «Дитяча отоларингологія», лікар-отоларинголог дитячий вищої кваліфікаційної категорії.